

Opinie o demokracji

20 lat Fundacji CBOS 1997–2017

Od 11 kwietnia 1997 r., od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, **CBOS DZIAŁA JAKO FUNDACJA.**

Dwadzieścia lat w życiu politycznym, społecznym i w życiu fundacji to dużo. Wiele się przez ten czas zdarzyło.

CBOS ZREALIZOWAŁ

836
badań

REZULTATY BADAŃ STATUTOWYCH UDOSTĘPNILIŚMY
SPOŁECZEŃSTWU, MEDIOM, INSTYTUCJOM PUBLICZNYM
I ORGANOM PAŃSTWOWYM W POSTACI

3735
komunikatów

PRACOWAŁO DLA NAS

3600
ankieterów

PRZEBADALIŚMY PONAD

1 000 000
respondentów

Naszym czytelnikom, naszym respondentom i sobie życzymy kolejnych lat owocnych i inspirujących badań, upowszechniania płynącej z nich wiedzy o społeczeństwie, a także popularyzacji dorobku fundacji CBOS.

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00–236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W lipcu¹ i sierpniu² zapytaliśmy Polaków o to, jak oceniają kondycję demokracji w naszym kraju. Sprawdziliśmy też, jakie są postawy wobec rządów demokratycznych i niedemokratycznych oraz jaka jest skala obojętności wobec obowiązującego systemu politycznego. Pomiędzy tymi sondażami miały miejsce protesty społeczne dotyczące reformy sądownictwa – lipcowy pomiar był realizowany przed nimi, a sierpniowy – już pewien czas po zawetowaniu przez prezydenta dwóch z trzech ustaw.

POSTAWY WOBEC DEMOKRACJI

Ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad innymi formami rządów, zgadza się obecnie siedmiu na dziesięciu Polaków (71%), natomiast przeciwnego zdania jest więcej niż jedna szóstka (17%). W sierpniu poziom aprobaty demokracji był nieco wyższy niż miesiąc wcześniej (wzrost o 4 punkty procentowe). Ogólnie rzecz biorąc, ranga przypisywana demokracji jest w Polsce wysoka. Od kiedy monitorujemy tę kwestię, czyli niemal od początku lat 90., dominuje postawa prodemokratyczna. Wahania opinii, jakie obserwujemy w tym okresie, będące reakcją na różnego rodzaju wydarzenia społeczno-polityczne, np. wybory parlamentarne czy protesty, są stosunkowo niewielkie.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (326) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 29 czerwca – 6 lipca 2017 roku na liczącej 977 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

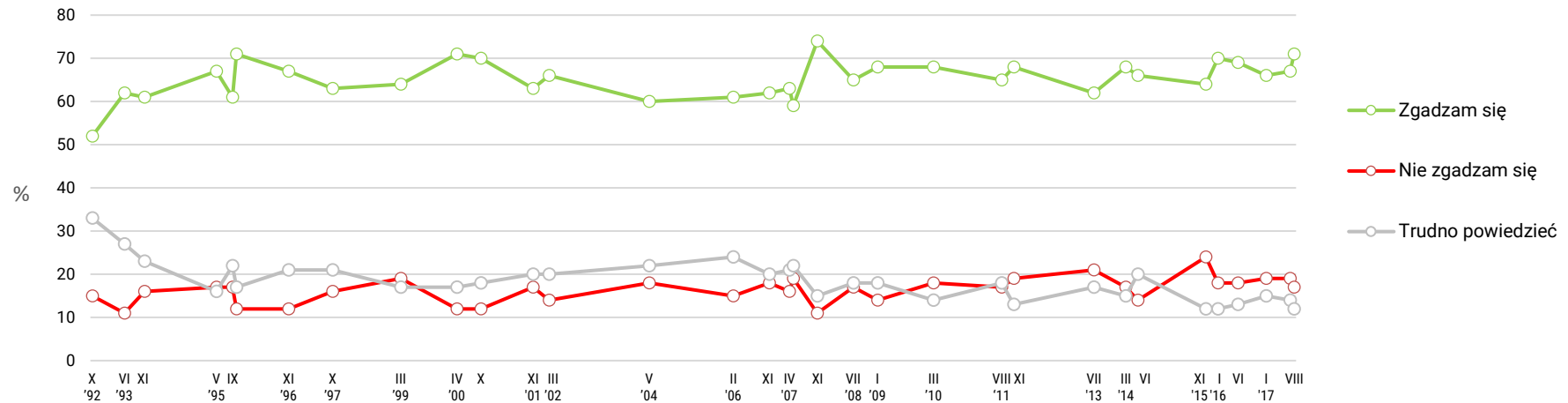
² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (327) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 17–24 sierpnia 2017 roku na liczącej 1009 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

TABELA 1

Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?	Wskazania respondentów według terminów badań																												
	1992	1993	1995	1997	1999	2000	2001	2002	2004	2006	2007		2008	2009	2010	2011		2013	2014		2015	2016		2017					
	X	VI	V	X	III	IV	X	XI	III	V	II	XI	IV	V	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I	VI	I	VII	VIII
	w procentach																												
Zgadzam się	52	62	67	63	64	71	70	63	66	60	61	62	63	59	74	65	68	68	65	68	62	68	66	64	70	69	66	67	71
Nie zgadzam się	15	11	17	16	19	12	12	17	14	18	15	18	16	19	11	17	14	18	17	19	21	17	14	24	18	18	19	19	17
Trudno powiedzieć	33	27	16	21	17	17	18	20	20	22	24	20	21	22	15	18	18	14	18	13	17	15	20	12	12	13	15	14	12

CBOS

RYS. 1. Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?

We wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych przeważa przekonanie o wyższości demokracji nad innymi formami rządów. Sprzyja mu w pewnym stopniu wyższe wykształcenie badanych i wysokie dochody przypadające na osobę w gospodarstwie domowym, natomiast wyraźnie rzadziej niż pozostali wyrażają je respondenci mający wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne oraz znajdujący się w złej sytuacji materialnej. Rzadziej są to ponadto kobiety niż mężczyźni, co jednak wynika z faktu, że częściej nie mają one wyrobionej opinii. Aprobata demokracji jako najlepszego rozwiązania politycznego nieco częściej wyrażają ankietowani o poglądach prawicowych i centrowych niż lewicowych. Biorąc pod uwagę potencjalne elektoraty największych ugrupowań politycznych można stwierdzić, że relatywnie najbardziej prodemokratyczni są zwolennicy Nowoczesnej i ruchu Kukiz'15. Sceptycyzm wobec demokracji najsilniej zaznacza się wśród osób niezamierzających obecnie głosować w wyborach parlamentarnych.

TABELA 2

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Nowoczesna	86	12	2
Kukiz'15	86	11	2
PO	81	15	4
PiS	77	11	12
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	67	18	15
Niezamierzający głosować	48	27	24

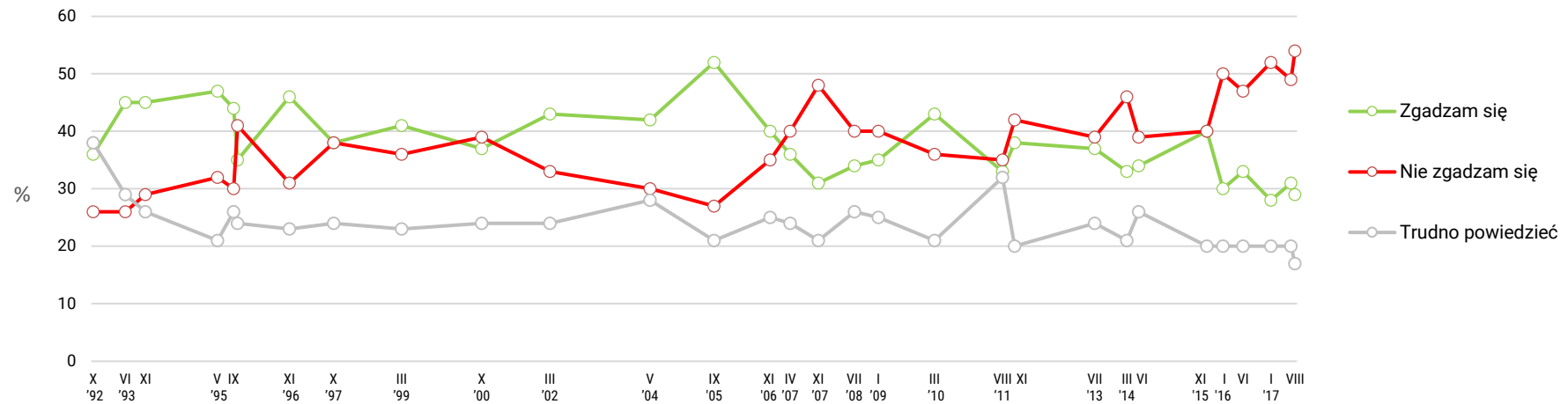
Na przestrzeni lat stosunek Polaków do rządów niedemokratycznych był bardziej zróżnicowany niż nastawienie do demokracji. Ze stwierdzeniem, że w niektórych sytuacjach są one bardziej pożądane niż rządy demokratyczne, zgadza się obecnie niemal jedna trzecia badanych (29%), a ponad połowa (54%, od lipca wzrost o 5 punktów procentowych) – najwięcej w ostatnim ćwierćwieczu – jest przeciwnego zdania. Wyraźny wzrost krytycyzmu wobec niedemokratycznych rozwiązań politycznych nastąpił po ostatnich wyborach parlamentarnych.

TABELA 3

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań																																	
	1992			1993			1995			1996		1997	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007		2008	2009	2010	2011		2013	2014		2015	2016		2017		
	X	VI	XI	V	IX	X	XI	X	III	X	III	V	IX/X	XI	IV	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I	VI	I	VII	VIII				
	w procentach																																	
Zgadzam się	36	45	45	47	44	35	46	38	41	37	43	42	52	40	36	31	34	35	43	33	38	37	33	34	40	30	33	28	31	29				
Nie zgadzam się	26	26	29	32	30	41	31	38	36	39	33	30	27	35	40	48	40	40	36	35	42	39	46	39	40	50	47	52	49	54				
Trudno powiedzieć	38	29	26	21	26	24	23	24	23	24	24	28	21	25	24	21	26	25	21	32	20	24	21	26	20	20	20	20	20	17				

CBOS

RYS. 2. Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne?

Najbardziej krytyczni wobec rządów niedemokratycznych są ankietowani mający od 35 do 44 lat, najlepiej wykształceni, uzyskujący najwyższe dochody *per capita*, zadowoleni z własnej sytuacji materialnej oraz identyfikujący się z lewicą. Natomiast częściej dopuszczają je (i/lub rzadziej wyrażają wobec nich sprzeciw) mężczyźni niż kobiety, które rzadziej zajmują jednoznaczne stanowisko w tej sprawie, a także relatywnie częściej młodszy badani (do 34 roku życia), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, ankietowani przeciętnie sytuowani oraz respondenci uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu. Rozwiązania niedemokratyczne budzą nieco większą aprobatę wśród osób identyfikujących się z prawicą niż mających poglądy lewicowe lub centrowe. W elektoratach partyjnych najczęściej dopuszczają je zwolennicy ugrupowania Pawła Kukiza, natomiast najsilniej kontestują – potencjalni wyborcy Nowoczesnej.

TABELA 4

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż demokratyczne?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Kukiz'15	38	62	0
PiS	28	53	20
PO	23	69	9
Nowoczesna	3	92	5
Niezdeterminowani, czy wziąć udział w wyborach	25	46	28
Niezamierzający głosować	35	37	28

O jednoznacznej wyższości rządów opartych na silnym przywództwie nad demokratycznymi przekonany jest, podobnie jak miesiąc wcześniej, co czwarty badany (23%). Od lipca przybyło osób, które się z takim stanowiskiem nie zgadzają (z 56% do 62%).

TABELA 5

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych?	Wskazania respondentów według terminów badań															
	2006		2007		2008	2010	2011		2013		2014		2015		2017	
	XI	IV	XI	VII	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	VII	VIII	VII	VIII	
w procentach																
Zgadzam się	29	23	18	24	33	23	28	24	21	25	28	23	23	23	23	
Nie zgadzam się	45	53	62	52	48	52	55	54	60	53	55	56	62	62	62	
Trudno powiedzieć	26	24	20	24	19	25	16	22	19	22	17	20	15	15	15	

Zdecydowaną wyższość rządów autorytarnych nad demokratycznymi relatywnie często wskazują najmłodszy respondenci, mający wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe, z gospodarstw domowych o niskich, szczególnie najniższych dochodach *per capita*, przeciętnie oceniający własną sytuację materialną, a także identyfikujący się z prawicą. Przeciwnemu stanowisku sprzyja przede wszystkim wyższe wykształcenie, wysoki status ekonomiczny, brak zaangażowania w praktyki religijne, jak również orientacja lewicowa. Uwzględniając preferencje partyjne można stwierdzić, że o wyższości rządów opartych na silnym przywództwie nad demokratycznymi przeświadczeni są zwolennicy PiS, natomiast najliczniej kontestują je zwolennicy Nowoczesnej i PO.

TABELA 6

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	37	48	16
Kukiz'15	24	76	0
PO	14	80	7
Nowoczesna	0	95	5
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	17	62	21
Niezamierzający głosować	26	53	22

Od początku ubiegłego roku utrzymuje się najniższy w ostatnim ćwierćwieczu poziom alienacji politycznej. Badani, którzy twierdzą, że nie ma dla nich znaczenia, czy rządy w kraju są demokratyczne czy niedemokratyczne, stanowią obecnie ponad jedną czwartą (27%, od lipca spadek o 4 punkty procentowe). Grupa deklarujących, że nie jest im to obojętne, obejmuje dwie trzecie Polaków (66%) i jest nie tylko liczniejsza niż miesiąc wcześniej (o 5 punktów), ale również największa w historii naszych badań, czyli od 1992 roku.

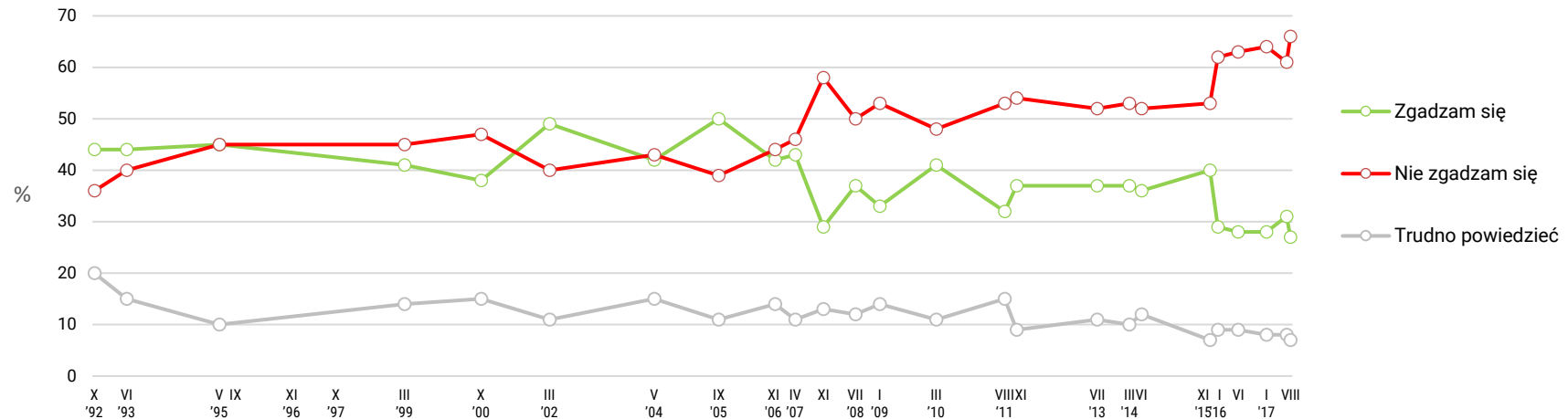

TABELA 7

Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?	Wskazania respondentów według terminów badań																								
	1992	1993	1995	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007		2008	2009	2010	2011		2013	2014	2015	2016		2017			
	X	VI	V	III	X	III	V	IX/X	XI	IV	XI	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	XI	I	VI	I	VII	VIII
	w procentach																								
Zgadzam się	44	44	45	41	38	49	42	50	42	43	29	37	33	41	32	37	37	37	36	40	29	28	28	31	27
Nie zgadzam się	36	40	45	45	47	40	43	39	44	46	58	50	53	48	53	54	52	53	52	53	62	63	64	61	66
Trudno powiedzieć	20	15	10	14	15	11	15	11	14	11	13	12	14	11	15	9	11	10	12	7	9	9	8	8	7

CBOS

RYS. 3. Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne?

Alienacja polityczna w relatywnie większym stopniu dotyczy osób mających od 45 do 54 lat i najstarszych respondentów (65 lat i więcej), a także badanych z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym lub zasadniczym zawodowym, uzyskujących niskie dochody *per capita* i źle lub przeciętnie oceniających sytuację materialną swojego gospodarstwa domowego. Jeśli chodzi o poglądy polityczne i preferencje partyjne, najmniej obojętni w tym względzie są ankietowani identyfikujący się z lewicą oraz popierający Nowoczesną. Obojętność licznie deklarują natomiast badani niezamierzający obecnie głosować w hipotetycznych wyborach lub co do tego niezdecydowani.

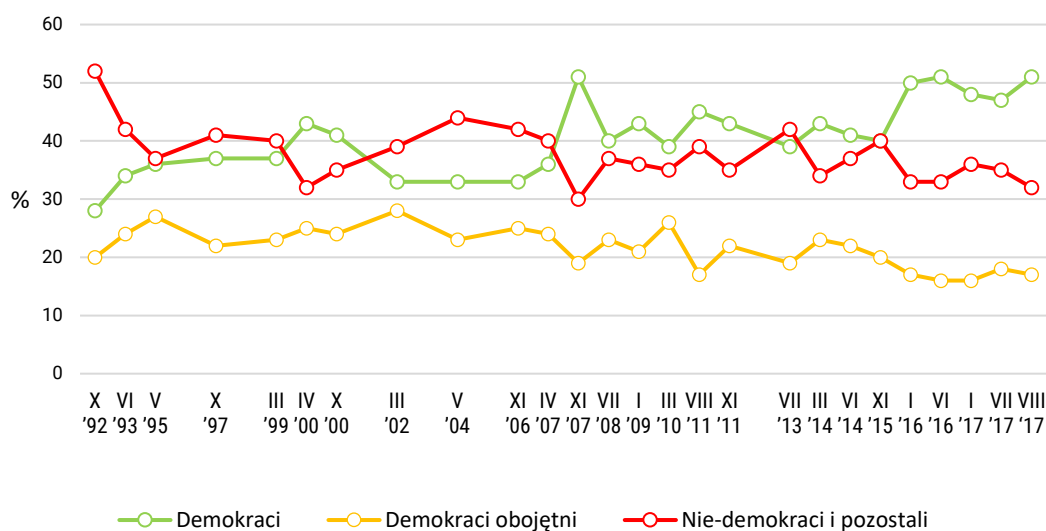
TABELA 8

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Czy zgadza się Pan(i) czy też nie zgadza ze stwierdzeniem, że dla ludzi takich jak Pan(i) nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy nie demokratyczne?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	24	70	6
Kukiz'15	22	75	3
PO	19	78	3
Nowoczesna	11	89	0
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	40	51	10
Niezamierzający głosować	44	44	12

Po oddzieleniu od grupy aprobujących demokrację jako najlepszą formę rządów tych, którzy deklarują, że obowiązujący system polityczny jest im obojętny (i niemających w tej sprawie zdania), otrzymujemy postawę prodemokratyczną „netto”. Obecnie jest ona charakterystyczna dla ponad połowy Polaków (51%) i jest to jeden z najwyższych wyników od 1992 roku. Zbliżoną skalę „czystego” poparcia dla demokracji rejestrowaliśmy po wcześniejszych wyborach parlamentarnych w 2007 roku i w kolejnych pomiarach począwszy od stycznia ubiegłego roku.

CBOS

RYS. 4. Stosunek do demokracji

Poparcie dla demokracji przy jednoczesnym braku alienacji politycznej częściej przejawiają mężczyźni niż kobiety, a także młodszy niż starsi respondenci. Zauważalnie wyróżniają się pod tym względem również badani z największych aglomeracji, najlepiej wykształceni, uzyskujący najwyższe dochody *per capita* i zadowoleni z własnej sytuacji materialnej, mający wyrobione poglądy polityczne, w tym zwłaszcza lewicowe, a ponadto zwolennicy Nowoczesnej, Kukiz'15 i PO. Relatywnie niewielu tak zdefiniowanych demokratów jest natomiast wśród osób z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i zasadniczym zawodowym, uzyskujących najniższe dochody *per capita*, niemających sprecyzowanych poglądów politycznych oraz wśród niezamierzających obecnie głosować w wyborach parlamentarnych lub co do tego niezdecydowanych.

TABELA 9

Cechy społeczno-demograficzne		Stosunek do demokracji		
		Demokraci	Demokraci obojętni	Nie-demokraci i pozostali
		w procentach		
Ogółem		51	17	32
Płeć	Mężczyźni	58	17	25
	Kobiety	45	17	38
Wiek	18–24 lata	58	13	29
	25–34	59	13	27
	35–44	57	14	30
	45–54	45	22	34
	55–64	49	18	33
	65 lat i więcej	42	22	36
Miejsce zamieszkania	Wieś	45	18	37
	Miasto do 19 999	53	19	28
	20 000 – 99 999	55	18	26
	100 000 – 499 999	55	15	30
	500 000 i więcej mieszkańców	60	10	30
Wykształcenie	Podstawowe lub gimnazjalne	29	24	47
	Zasadnicze zawodowe	38	23	38
	Średnie	57	16	27
	Wyższe	73	8	19
Dochody na osobę	Do 649 zł	33	25	43
	Od 650 zł do 999 zł	41	20	39
	od 1000 zł do 1399 zł	50	18	33
	Od 1400 zł do 1999 zł	54	21	25
	2000 zł i więcej	71	12	17
Ocena własnych warunków materialnych	Złe	43	16	41
	Średnie	39	20	41
	Dobre	62	15	23
Poglądy polityczne	Lewicowe	60	10	30
	Centrowe	56	18	27
	Prawicowe	57	18	24
	Niesprecyzowane	30	22	48
Głosowanie w hipotetycznych wyborach parlamentarnych	PiS	55	19	26
	PO	66	14	20
	Kukiz'15	69	19	13
	Nowoczesna	80	5	15
	Niezdecydowani czy głosować	37	26	38
	Niezamierzający głosować	25	21	54

OCENA DEMOKRACJI

Opinie o jakości demokracji w Polsce były i nadal są bardzo zróżnicowane, na ogół jednak częściej wyrażają zastrzeżenia niż aprobatę. W ubiegłej dekadzie (do wyborów parlamentarnych w 2007 roku) we wszystkich pomiarach respondenci niezadowoleni z praktyki demokratycznej przeważali nad zadowolonymi. Tuż po wyborach w 2007 roku oceny chwilowo się poprawiły. W roku wyborczym 2011 opinie o jakości demokracji w naszym kraju były niemal równo podzielone. Po ostatnich wyborach parlamentarnych przewagę uzyskali respondenci rozczarowani funkcjonowaniem demokracji i – pomijając lipcowy pomiar – utrzymuje się ona do dzisiaj. Sierpniowe notowania demokracji były gorsze od lipcowych. Jej funkcjonowanie w naszym kraju negatywnie oceniła ponad połowa badanych (52%, wzrost o 7 punktów procentowych), a pozytywnie – dwie piąte (40%, spadek o 5 punktów).

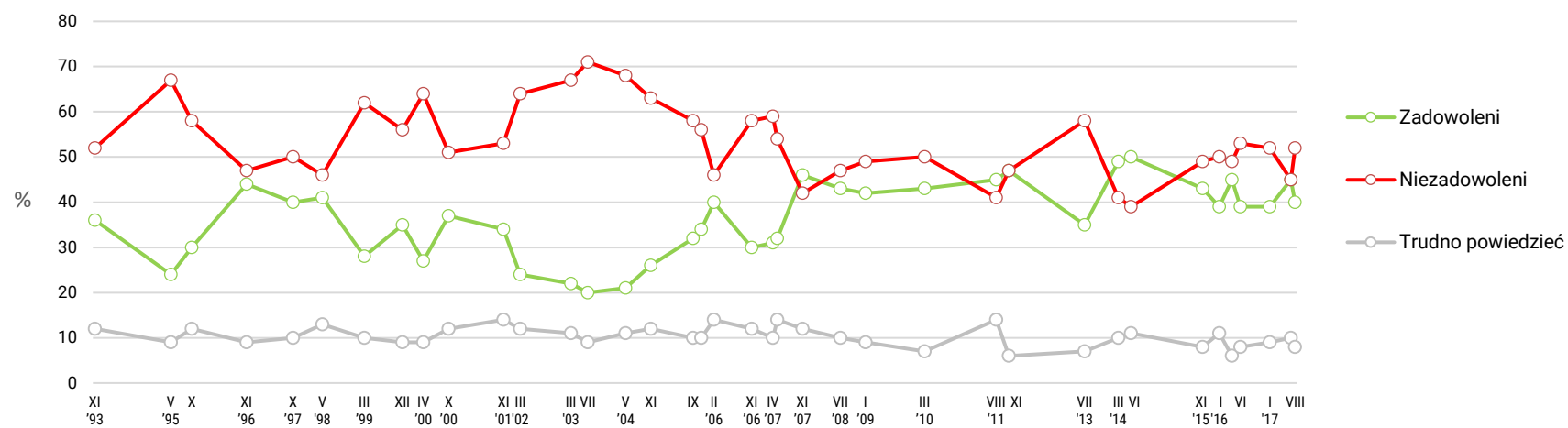
TABELA 10

Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce	Wskazania respondentów według terminów badań																						
	1993	1995		1996	1997	1998	1999		2000		2001	2002	2003		2004		2005		2006		2007		
	XI	V	X	XI	X	V	III	XII	IV	X	XI	III	III	VII	V	XI	IX/X	XI	II	XI	IV	V	XI
w procentach																							
Zadowoleni	36	24	30	44	40	41	28	35	27	37	34	24	22	20	21	26	32	34	40	30	31	32	46
Niezadowoleni	52	67	58	47	50	46	62	56	64	51	53	64	67	71	68	63	58	56	46	58	59	54	42
Trudno powiedzieć	12	9	12	9	10	13	10	9	9	12	14	12	11	9	11	12	10	10	14	12	10	14	12

TABELA 10 (cd.)

Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce	Wskazania respondentów według terminów badań															
	2008	2009	2010	2011		2013	2014		2015		2016			2017		
	VII	I	III	VIII	XI	VII	III	VI	IV	XI	I	IV	VI	I	VII	VIII
w procentach																
Zadowoleni	43	42	43	45	47	35	49	50	47	43	39	45	39	39	45	40
Niezadowoleni	47	49	50	41	47	58	41	39	44	49	50	49	53	52	45	52
Trudno powiedzieć	10	9	7	14	6	7	10	11	9	8	11	6	8	9	10	8

RYS. 5. Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce

Postrzeganie funkcjonowania demokracji najsilniej związane jest z preferencjami partyjnymi respondentów i ich poglądami politycznymi. Pozytywnie polską demokrację ocenia trzy czwarte wyborców rządzącego ugrupowania, natomiast negatywnie – zdecydowana większość zwolenników Nowoczesnej i PO, a także przeważająca część popierających ruch Kukiz'15. Do niezadowolonych zaliczają się na ogół respondenci o poglądach centrowych i – szczególnie – lewicowych, a do zadowolonych – identyfikujący się z prawicą.

TABELA 11

Elektoraty partyjne określone na podstawie deklaracji głosowania w ewentualnych wyborach parlamentarnych	Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce		
	Zadowoleni	Niezadowoleni	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	74	18	8
Kukiz'15	40	59	1
PO	17	82	2
Nowoczesna	7	90	3
Niezdecydowani, czy wziąć udział w wyborach	36	53	11
Niezamierzający głosować	22	60	18

Pozytywnymi ocenami funkcjonowania demokracji w Polsce wyróżniają się najstarsi respondenci, mieszkańcy wsi, badani mający wykształcenie podstawowe, gimnazjalne lub zasadnicze zawodowe, osoby z gospodarstw o niższych dochodach *per capita* i uczestniczący w praktykach religijnych przynajmniej raz w tygodniu (zwłaszcza uczestniczący w nich kilkakrotnie tygodniowo), natomiast wysokim poziomem niezadowolenia charakteryzują się mieszkańcy największych miast, badani najlepiej wykształceni, uzyskujący najwyższe dochody *per capita* oraz nieangażujący się w praktyki religijne lub uczestniczący w nich jedynie kilka razy w roku.

Zadowolenie z funkcjonowania demokracji w Polsce związane jest z ogólną postawą wobec systemu demokratycznego. Z jakości demokracji częściej zadowolone są osoby uznające jej wyższość nad innymi formami rządów, ale w gruncie rzeczy obojętne wobec typu rządów w naszym kraju, natomiast zdeklarowani demokraci częściej są niezadowoleni. Wśród osób nieceniących demokracji jako formy rządów (w tym niemających sprecyzowanej opinii) również przeważa niezadowolenie z demokratycznej praktyki, choć w ich przypadku może ono wynikać bardziej z ogólnej dezaprobaty demokracji niż z krytycznego odbioru jej funkcjonowania.

TABELA 12

Stosunek do demokracji	Ocena funkcjonowania demokracji w Polsce		
	Zadowoleni	Niezadowoleni	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Demokraci	44	53	3
Demokraci obojętni	52	43	5
Nie-demokraci i pozostali	26	56	18

W ubiegłym i obecnym roku obserwujemy spadek poziomu obojętności politycznej Polaków, rosnące znaczenie demokracji i silniejszy niż wcześniej sprzeciw wobec rządów niedemokratycznych. Jednocześnie przeważającym odczuciem badanych jest rozczarowanie jakością polskiej demokracji, co jednak – należy podkreślić – nie jest charakterystyczne wyłącznie dla tego okresu. Niedawne wydarzenia – reforma sądownictwa, towarzyszące jej protesty społeczne i zawetowanie przez prezydenta dwóch z trzech nowelizacji ustaw – dodatkowo wpłynęły, jak się wydaje, na wzmocnienie postaw prodemokratycznych i nasilenie sprzeciwu wobec rozwiązań niedemokratycznych (w tym drugim przypadku do poziomu najwyższego z dotychczas zarejestrowanych), jak również na zmniejszenie skali alienacji politycznej, której poziom jest obecnie najniższy w ostatnim ćwierćwieczu. Ponadto, po nieco lepszych notowaniach demokracji w lipcu, w sierpniu ponownie przybyło obywateli niezadowolonych ze sposobu jej funkcjonowania w naszym kraju.

Opracował

Michał Feliksiak

TABELA 1

		Demokracja ma przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów			Liczba osób
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		71	17	12	1005
Płeć	Mężczyźni	76	16	7	473
	Kobiety	66	18	17	532
Wiek	18–24 lata	74	18	8	77
	25–34	75	17	8	195
	35–44	75	17	8	189
	45–54	68	16	16	150
	55–64	69	15	15	183
	65 lat i więcej	65	18	17	212
Miejsce zamieszkania	Wieś	67	17	16	400
	Miasto do 19 999	73	17	10	149
	20 000 – 99 999	75	16	9	211
	100 000 – 499 999	73	15	12	152
	500 000 i więcej mieszk.	72	22	6	93
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	57	18	25	192
	Zasadnicze zawodowe	65	16	19	245
	Średnie	75	19	6	307
	Wyższe	82	14	4	262
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	82	13	4	109
	Średni personel, technicy	87	11	3	31
	Pracownicy adm.-biurowi	78	17	4	72
	Pracownicy usług	70	17	13	72
	Robotnicy wykwalifikowani	68	22	10	125
	Robotnicy niewykwalifik.	68	18	14	30
	Rolnicy	64	23	13	49
	Pracujący na własny rach.	84	9	7	44
	Bezrobotni	65	11	24	31
	Emeryci	67	16	17	266
	Renciści	69	15	17	59
	Uczniowie i studenci	81	19		33
	Gospodynie domowe i inni	59	22	20	84
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	78	16	5	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	74	18	8	91
	sekt. pryw. poza rolnict.	75	17	8	275
	prywatnym gosp. rolnym	64	22	14	52
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	66	16	18	92
	Od 650 zł do 999 zł	64	23	14	146
	Od 1000 zł do 1399 zł	68	18	14	193
	Od 1400 zł do 1999 zł	76	15	9	151
	2000 zł i więcej	82	13	4	202
Ocena własnych war. mater.	Złe	59	18	22	52
	Średnie	63	19	18	420
	Dobre	78	15	7	533
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	68	8	24	50
	Raz w tygodniu	72	15	13	441
	1–2 razy w miesiącu	70	19	12	138
	Kilka razy w roku	70	18	12	229
	W ogóle nie uczestniczy	71	23	6	139
Poglądy polityczne	Lewica	71	24	5	169
	Centrum	76	17	7	266
	Prawica	77	13	10	328
	Trudno powiedzieć	56	18	27	226

TABELA 2

		Niekiedy rządy niedemokratyczne mogą być bardziej pożądane niż rządy demokratyczne			Liczba osób	
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć		
		%	%	%		
Ogółem		29	54	17	1006	
Płeć	Mężczyźni	35	54	12	475	
	Kobiety	23	54	23	531	
Wiek	18-24 lata	35	55	10	77	
	25-34	34	56	10	195	
	35-44	22	60	18	189	
	45-54	31	50	19	151	
	55-64	26	52	21	183	
	65 lat i więcej	27	48	24	212	
Miejsce zamieszkania	Wieś	27	48	25	400	
	Miasto do 19 999	27	58	15	149	
	20 000 – 99 999	30	59	11	211	
	100 000 – 499 999	30	54	16	152	
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	32	57	11	93	
	Podstawowe / gimnazjalne	24	41	35	193	
	Zasadnicze zawodowe	32	45	23	244	
	Średnie	29	57	14	307	
Grupa społeczna i zawodowa	Wyższe	28	67	5	262	
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	26	69	5	109	
	Średni personel, technicy	27	67	6	31	
	Pracownicy adm.-biurowi	27	67	6	72	
	Pracownicy usług	24	57	19	72	
	Robotnicy wykwalifikowani	35	50	15	125	
	Robotnicy niewykwalifik.	40	44	17	31	
	Rolnicy	28	49	23	48	
	Pracujący na własny rach.	27	65	8	44	
	Bezrobotni	43	40	17	31	
	Emeryci	24	52	25	266	
	Renciści	43	34	23	59	
	Uczniowie i studenci	40	55	5	33	
	Gospodynie domowe i inni	21	46	34	84	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	27	61	12	126
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	32	58	11	91
		sekt. pryw. poza rolnict.	29	60	11	276
prywatnym gosp. rolnym		26	48	26	52	
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	29	42	29	94	
	Od 650 zł do 999 zł	29	45	26	146	
	Od 1000 zł do 1399 zł	25	57	18	193	
	Od 1400 zł do 1999 zł	30	55	14	151	
	2000 zł i więcej	30	64	6	202	
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	41	37	52	
	Średnie	30	45	24	421	
	Dobre	28	61	11	533	
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	44	24	50	
	Raz w tygodniu	28	51	21	441	
	1-2 razy w miesiącu	28	55	17	138	
	Kilka razy w roku	28	56	16	229	
	W ogóle nie uczestniczy	32	58	9	139	
Poglądy polityczne	Lewica	26	65	8	169	
	Centrum	29	58	13	267	
	Prawica	33	54	13	328	
	Trudno powiedzieć	24	41	35	226	

TABELA 3

		Rządy oparte na silnym przywództwie są zdecydowanie lepsze od demokratycznych			Liczba osób	
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć		
		%	%	%		
Ogółem		23	62	15	1005	
Płeć	Mężczyźni	28	62	10	475	
	Kobiety	19	62	19	530	
Wiek	18-24 lata	31	62	7	77	
	25-34	24	68	8	195	
	35-44	21	64	15	189	
	45-54	22	64	14	151	
	55-64	19	65	17	183	
	65 lat i więcej	27	51	22	211	
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	56	20	400	
	Miasto do 19 999	23	67	10	149	
	20 000 – 99 999	25	63	12	210	
	100 000 – 499 999	22	66	11	152	
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	21	70	9	93	
	Podstawowe / gimnazjalne	31	40	29	193	
	Zasadnicze zawodowe	28	52	21	244	
	Średnie	23	69	8	306	
Grupa społeczna i zawodowa	Wyższe	14	80	6	262	
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	13	81	5	109	
	Średni personel, technicy	19	75	5	31	
	Pracownicy adm.-biurowi	13	82	5	72	
	Pracownicy usług	27	58	14	72	
	Robotnicy wykwalifikowani	32	56	12	125	
	Robotnicy niewykwalifik.	29	68	3	31	
	Rolnicy	29	43	28	48	
	Pracujący na własny rach.	15	73	12	44	
	Bezrobotni	30	51	19	31	
	Emeryci	24	57	20	265	
	Renciści	25	46	28	59	
	Uczniowie i studenci	30	68	2	33	
	Gospodynie domowe i inni	23	59	18	84	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	24	70	6	126
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	28	63	9	91
sekt. pryw. poza rolnict.		20	71	9	276	
prywatnym gosp. rolnym		25	46	28	52	
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	37	38	26	94	
	Od 650 zł do 999 zł	28	56	17	146	
	Od 1000 zł do 1399 zł	29	59	13	193	
	Od 1400 zł do 1999 zł	23	65	11	151	
	2000 zł i więcej	17	76	7	202	
Ocena własnych war. mater.	Złe	23	50	28	52	
	Średnie	29	52	19	420	
	Dobre	19	71	9	533	
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	56	20	50	
	Raz w tygodniu	26	56	18	441	
	1-2 razy w miesiącu	24	63	13	138	
	Kilka razy w roku	22	65	13	229	
	W ogóle nie uczestniczy	18	75	8	139	
Poglądy polityczne	Lewica	15	80	5	169	
	Centrum	22	68	10	267	
	Prawica	31	57	11	328	
	Trudno powiedzieć	22	49	29	226	

TABELA 4

		Dla ludzi takich jak ja nie ma w gruncie rzeczy znaczenia, czy rządy są demokratyczne czy niedemokratyczne			Liczba osób	
		Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć		
		%	%	%		
Ogółem		27	66	7	1004	
Płeć	Mężczyźni	25	70	5	475	
	Kobiety	30	63	8	530	
Wiek	18–24 lata	21	73	5	77	
	25–34	21	74	5	196	
	35–44	22	71	8	187	
	45–54	34	62	4	152	
	55–64	29	64	7	181	
	65 lat i więcej	35	57	8	212	
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	61	10	398	
	Miasto do 19 999	28	69	3	149	
	20 000 – 99 999	26	69	5	211	
	100 000 – 499 999	27	68	5	152	
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	24	74	3	93	
	Podstawowe / gimnazjalne	41	48	11	190	
	Zasadnicze zawodowe	36	52	11	244	
	Średnie	24	73	3	308	
Grupa społeczna i zawodowa	Wyższe	14	84	2	262	
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	11	86	3	109	
	Średni personel, technicy	23	77		31	
	Pracownicy adm.-biurowi	13	83	4	72	
	Pracownicy usług	35	64	1	74	
	Robotnicy wykwalifikowani	26	67	7	125	
	Robotnicy niewykwalifik.	48	48	4	31	
	Rolnicy	35	55	10	49	
	Pracujący na własny rach.	24	73	3	44	
	Bezrobotni	36	52	12	31	
	Emeryci	31	62	7	265	
	Renciści	46	40	13	59	
	Uczniowie i studenci	18	82		33	
	Gospodynie domowe i inni	24	62	13	81	
	Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	73	3	126
		spółce właścicieli prywatnych i państwa	23	75	2	91
sekt. pryw. poza rolnict.		23	72	4	278	
prywatnym gosp. rolnym		34	56	9	52	
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	36	47	17	94	
	Od 650 zł do 999 zł	33	60	7	146	
	Od 1000 zł do 1399 zł	32	64	4	194	
	Od 1400 zł do 1999 zł	29	65	6	149	
	2000 zł i więcej	18	81	1	202	
Ocena własnych war. mater.	Złe	39	59	3	52	
	Średnie	35	54	11	419	
	Dobre	20	76	3	533	
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	27	63	10	50	
	Raz w tygodniu	30	64	7	438	
	1–2 razy w miesiącu	21	69	9	138	
	Kilka razy w roku	30	65	5	231	
	W ogóle nie uczestniczy	24	72	4	139	
Poglądy polityczne	Lewica	18	78	4	169	
	Centrum	29	67	4	268	
	Prawica	24	72	4	329	
	Trudno powiedzieć	39	47	14	225	

TABELA 5

		Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy też niezadowolony(a) ze sposobu funkcjonowania demokracji w naszym kraju?			Liczba osób
		Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		40	52	8	1007
Płeć	Mężczyźni	41	53	6	474
	Kobiety	39	51	10	533
Wiek	18–24 lata	40	53	7	78
	25–34	35	58	7	195
	35–44	38	55	7	189
	45–54	43	50	7	152
	55–64	37	55	8	183
	65 lat i więcej	47	43	10	211
Miejsce zamieszkania	Wieś	44	46	9	401
	Miasto do 19 999	41	51	8	149
	20 000 – 99 999	39	55	6	211
	100 000 – 499 999	38	55	8	153
	500 000 i więcej mieszk.	24	69	7	93
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	47	39	14	193
	Zasadnicze zawodowe	44	46	10	245
	Średnie	38	56	6	308
	Wyższe	32	64	4	261
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	31	62	7	108
	Średni personel, technicy	46	54		32
	Pracownicy adm.-biurowi	31	64	5	72
	Pracownicy usług	30	63	7	72
	Robotnicy wykwalifikowani	44	49	7	125
	Robotnicy niewykwalifik.	45	48	7	31
	Rolnicy	46	45	9	49
	Pracujący na własny rach.	23	70	7	44
	Bezrobotni	28	58	15	31
	Emeryci	45	46	9	266
	Renciści	45	36	19	59
	Uczniowie i studenci	45	49	5	33
	Gospodynie domowe i inni	46	47	7	84
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	40	54	7	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	28	65	7	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	36	59	6	276
	prywatnym gosp. rolnym	47	43	10	52
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	47	44	9	94
	Od 650 zł do 999 zł	45	46	9	146
	Od 1000 zł do 1399 zł	42	48	10	193
	Od 1400 zł do 1999 zł	47	49	4	151
	2000 zł i więcej	35	62	3	201
Ocena własnych war. mater.	Złe	32	52	16	52
	Średnie	37	52	11	422
	Dobre	43	52	5	533
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	53	30	17	50
	Raz w tygodniu	46	47	7	442
	1–2 razy w miesiącu	44	49	7	138
	Kilka razy w roku	32	61	7	229
	W ogóle nie uczestniczy	27	65	8	139
Poglądy polityczne	Lewica	23	76	1	169
	Centrum	31	63	6	267
	Prawica	61	32	6	328
	Trudno powiedzieć	35	48	17	226